

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ
ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ»

ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№ 4(20) қазан-желтоқсан 2019
ISSN 2710-3994

Бас редактор:
Қабылдинов Зиябек Ермұқанұлы

Редакциялық алқа:

- Абашин Сергей Николаевич – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Санкт-Петербургтегі Европа университеті (Ресей)*
- Абдырахманов Толобек Абылович – тарих ғылымдарының докторы, профессор, И. Арабаев атындағы Қызғыз мемлекеттік университетінің ректоры. (Қырғызстан)*
- Аяған Бүркітбай Ғелманұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институты директорының орынбасары. (Қазақстан)*
- Әлімбаев Нұрсан – тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік музейінің директоры. (Қазақстан)*
- Әбусейтова Меруерт Қуатқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Р. Сүлейменов атындағы Шығыстану институтының «Тарихи материалдарды зерттеу» орталығының директоры. (Қазақстан)*
- Әбіл Еркін Аманжолұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институтының директоры. (Қазақстан)*
- Голден Кэтти Стромайл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Миссисипи өңірлік мемлекеттік университеті (Mississippi Valley State University) (АҚШ)*
- Кәрібаев Берекет Бақытжанұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, «Қазақстан тарихы» кафедрасының меңгерушісі. (Қазақстан)*
- Қожамжарова Дария Пернешқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің ректоры. (Қазақстан)*
- Кожирова Светлана Басиевна – саясаттану ғылымдарының докторы, профессор, Фудан Университетінің Қытай және Орталық Азияны зерттеу орталығының мен «Астана» ХҒК бірлескен директоры (Қазақстан)*
- Козодой Виктор Иванович – тарих ғылымдарының докторы, профессор. (Ресей)*
- Көкебаева Гүлжауһар Какенқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты (Қазақстан)*
- Көмеков Болат Ешмұхамедұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Халықаралық қытшақтану институтының директоры, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Қазақстан)*
- Матыжанов Кенжехан Ісләмжанұлы – филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі, М.О. Әуезов атындағы әдебиет және өнер институтының директоры. (Қазақстан)*
- Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания)*
- Муртазаева Рахборхон Хамидқызы – тарих ғылымдарының докторы, Мирзо Ұлықбек атындағы Өзбекстан ұлттық университеті «Өзбекстан тарихы» кафедрасының профессоры. (Өзбекстан)*
- Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – PhD доктор, Гданьск қаласындағы Екінші дүниежүзілік соғыс мұражайының ғылыми қызметкері. (Польша)*
- Римантас Желвис (Želvyys Rimantas) – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Вильнюс педагогикалық университеті (Литва)*
- Самашев Зайнолла Самашұлы – археолог, тарих ғылымдарының докторы, профессор, Герман археология институтының корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Ә. Марғұлан атындағы Археология институты. (Қазақстан)*
- Сайлан Болат Санабайұлы – тарих ғылымдарының докторы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. (Қазақстан)*
- Смағұлов Оразақ Смағұлұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Балон ғылым академиясының корр.-мүшесі, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы сыйлықтың лауреаты, ғылым мен техниканың еңбек сіңірген қайраткері, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)*
- Сыдықов Ерлан Бәтташұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ректоры. (Қазақстан)*
- Таймағамбетов Жәкен Қожахметұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, ҚР Ұлттық музейі. (Қазақстан)*

Жауапты редактор:
Қаипбаева Айнагүл Толғанбайқызы

Ғылыми редактор:
Қозыбаева Махаббат Мәлікқызы

Редактор:
Кубеев Рустем Жаулыбайұлы

Жауапты хатшы:
Қоңқабаева Арайлым

Техникалық хатшы:
Хумарзах Алтынбек

Главный редактор:
Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

- Абашин Сергей Николаевич – доктор исторических наук, профессор, Европейский университет в Санкт-Петербурге (Россия)*
- Абдырахманов Толобек Абылович – доктор исторических наук, профессор, ректор Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева (Кыргызстан)*
- Алимбай Нурсан – кандидат исторических наук, профессор, директор Центрального государственного музея Республики Казахстан (Казахстан)*
- Абусеитова Меруерт Хуатовна – доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Республиканского центра по изучению исторических материалов Института востоковедения имени Р.Б. Сулейменова (Казахстан)*
- Абиля Еркин Аманжолович – доктор исторических наук, профессор, директор Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)*
- Аяган Буркитбай Гелманович – доктор исторических наук, профессор, заместитель директора Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)*
- Голден Кэйти Стромил (Kathie Stromile Golden) – PhD, Государственный университет долины Миссисипи (Mississippi Valley State University) (США)*
- Исмагулов Оразак Исмагулович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, член-корр. Болонской академии наук, лауреат премии им. Ч.Ч. Валиханова, заслуженный деятель науки и техники, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (г. Нур-Султан, Казахстан)*
- Карибаев Берекет Бахытжанович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, заведующий кафедрой истории Казахстана, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)*
- Кожамжарова Дария Пернешовна – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Южно-Казахстанского университета им. М.Ауэзова (Казахстан)*
- Кожирова Светлана Басиевна – доктор политических наук, профессор, содиректор Центра исследования Китая и Центральной Азии Фуданьского Университета и МНК «Астана», руководитель Центра китайских и азиатских исследований (Казахстан)*
- Козодой Виктор Иванович – доктор исторических наук, профессор (Россия)*
- Кокеебаева Гульжаухар Какеновна – доктор исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч.Валиханова КН МОН РК (Казахстан)*
- Кумеков Болат Ешимхамбетович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, директор Международного института кипчаковедения Казахского национального университета имени аль-Фараби, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (Казахстан)*
- Матыжанов Кенжехан Слямжанович – доктор филологических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Института литературы и искусства им. М. Ауэзова (Казахстан)*
- Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания) Муртазаева Рахборхон Хамидовна – доктор исторических наук, профессор кафедры «Истории Узбекистана» Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека. (Узбекистан)*
- Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – доктор PhD, профессор, главный специалист научного отдела Музея Второй мировой войны г. Годаньска (Польша)*
- Римантас Желвис (Želvyys Rimantas) – доктор педагогических наук, профессор, Вильнюсский педагогический университет (Литва)*
- Самашев Зайнолла Самашевич – археолог, доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. Германского археологического института. Институт археологии им. А.Маргулана КН МОН РК (Казахстан)*
- Сайлан Болат Санабаевич – доктор исторических наук, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)*
- Сыдыков Ерлан Батташевич – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Казахстан)*
- Таймагамбетов Жакен Кожажметович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, Национальный музей РК (Казахстан)*

Ответственный редактор:
Каипбаева Айнагуль Толганбаевна

Научный редактор:
Козыбаева Махаббат Маликовна

Редактор:
Кубеев Рустем Джаулыбайулы

Ответственный секретарь:
Конкабаева Арайлым Нурболатовна

Технический секретарь:
Хумарзах Алтынбек

Editor-In-Chief:

Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Members of editorial board:

Abashin Sergei Nikolaevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, European University at St. Petersburg (Russia)
Abdyrakhmanov Tolobek Abylovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Rector of I. Arabaev Kyrgyz State University (Kyrgyzstan)

Alimbay Nursan – Candidate of Historical Sciences, Professor, Director of the Central State Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Abusseitova Meruert Khuatovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of the Republican Center for the Study of Historical Materials at R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies (Kazakhstan)

Abil Yerkin Amanzholovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Ayagan Burkhitbai Gelmanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Deputy Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Golden Kathie Stromile – PhD, Mississippi Valley State University (USA)

Ismagulov Orazak Ismagulovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Corresponding Member of Bologna Academy of Sciences, winner of Ch.Ch. Valikhanov Award, Honored Worker of Science and Technology, Professor of L.N. Gumilyov University (Kazakhstan)

Karibayev Bereket Bakhytzhonovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Head of the Department of History of Kazakhstan, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Kozhamzharova Daria Perneshovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of the Republic of Kazakhstan, rector of the M. Auezov South Kazakhstan University (Kazakhstan)

Kozhirova Svetlana Bassieva – Doctor of Political Science, Professor, Co-Director of the Center for the Study of China and Central Asia of Fudan University and the International Scientific Complex of the National Company "Astana", Head of the Center for Chinese and Asian Studies (Kazakhstan)

Kozodoi Viktor Ivanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor (Russia)

Kokebayeva Gulzhaukhar Kakenovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, chief researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology CS MES RK (Kazakhstan)

Kumekov Bolat Eshmukhambetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Director of the International Institute of Kipchak Studies of the Al-Farabi Kazakh National University, Professor at L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Matyghanov Kenzhekhan Slyamzhanovich – Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of M. Auezov Institute of Literature and Art (Kazakhstan)

Morrison Alexander – PhD, Professor, University of Oxford (UK)

Murtazayeva Rakhborkhon Khamidovna – doctor of Historical Sciences, Professor at the Department of «History of Uzbekistan» of Mirzo Ulugbek National University of Uzbekistan. (Uzbekistan)

Panto Dmitri – PhD, researcher at the Museum of the Second World War in Gdansk (Poland)

Rimantas Želvys – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vilnius Pedagogical University (Lithuania)

Samashev Zainolla Samashevich – archaeologist, Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of German Archaeological Institute. A. Marghulan Institute of Archeology CS MES RK (Kazakhstan)

Sailan Bolat Sanabayevich – Doctor of Historical Sciences, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Sydykov Erlan Battashevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Rector of L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Taimagambetov Zhaken Kozhakhmetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, National Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Executive Editor:

Kaipbayeva Ainagul Tolganbayevna

Scientific Editor:

Kozybayeva Makhabbat Malikovna

Editor:

Kubeyev Rustem Dzhaulybayevich

Executive Secretary

Konkabayeva Arailym Nurbolatovna

Technical secretary:

Khumarzak Altynbek

УДК 94(574)

ВОПРОСЫ «ЧИНА» И НАГРАД РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ В КАЗАХСКОМ УСТНОМ НАРОДНОМ ТВОРЧЕСТВЕ

Абдрахим М.¹, Тулешова У.²

¹PhD докторант, КазНУ им. аль-Фараби, Алматы, Казахстан.

²Старший преподаватель, КазНУ им. аль-Фараби.

Аннотация. Данная статья анализирует отражения системы поощрений Российской империи в устном народном творчестве казахского народа. В частности, были рассмотрены позиции акынов-импровизаторов, письменных поэтов и писателей по отношению к наградным системам царской власти. Определены степени восприятия чинов, наград местным населением, литераторами и воссозданы образы награжденных казахов-чиновников. Также в конце статьи авторы определяют трансформации в культуре, истории и психологии казахского народа как следствие системы поощрений Российской империи. Түйін сөздер: казахское чиновничество, Российская империя, чин, чекмень, система поощрений, литература, награды, царская власть

Ключевые слова: система поощрений, чекмень, чин, Российская империя, казахское чиновничество, литература, награды, царская власть

ҚАЗАҚ ХАЛЫҚ АУЫЗ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ «ШЕН» ЖӘНЕ РЕСЕЙ ИМПЕРИЯСЫНЫҢ МАРАПАТТАРЫ МӘСЕЛЕСІ

Абдрахим М.¹, Тулешова У.²

¹эл-Фараби атындағы ҚазҰУ, PhD докторант Алматы, Қазақстан

²эл-Фараби атындағы ҚазҰУ, аға оқытушы, Алматы, Қазақстан

Аңдатпа. Бұл мақала қазақ халық ауыз әдебиетіндегі Ресей империясының шен-шекпен, сый-сияпаттар беру саясатының көріністерін талдайды. Суырып салма ақындар мен жазба ақындардың, жазушылардың әдеби еңбектерін талдау арқылы қазақ қоғамының жергілікті билеушілерге берілген патшалық өкіметтің марапаттарына деген көзқарастарын анықтайды. Қорытынды бөлімінде автор аталған шен беру жүйесінің қазақ халқының күнделікті өмірі мен мәдениетінде, тарихы мен психологиясына қандай өзгерістер әкелгені туралы талдау жасайды.

Түйін сөздер: қазақ шенеуніктері, Ресей империясы, шен, шекпен, марапаттар жүйесі, әдебиет, сый-сияпат, патша өкіметі

QUESTIONS OF “RANK” AND AWARDS OF THE RUSSIAN EMPIRE IN THE KAZAKH ORAL FOLK

Abdrakhim M.¹, Tuleshova U.²

¹PhD student, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

²Senior lecturer, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Abstract. This article analyzes the reflection of the reward system of the Russian Empire in the oral folk art of the Kazakh people. In particular, the positions of akyns-improvisers, written poets and writers in relation to the award systems of imperial power were examined. The degrees of perception of ranks, awards by the local population, writers are determined and the images of awarded Kazakh officials are recreated. Also, at the end of the article, the authors determine the trends in the culture, history and psychology of the Kazakh people as a result of the reward system of the Russian Empire.

Keywords: Kazakh officialdom, Russian Empire, rank, award system, literature, awards, royal power

Введение

В колониальной политике Российской империи в Казахской степи одной из главных ролей сыграла система поощрений служителей империи, в том числе из числа местного населения. Царская власть использовала данную политику для укрепления своей позиции в степи, создания лояльного местного управленческого аппарата и влияния на те или иные события внутри общества. Именно поэтому Российская империя поощряла казахских чиновников разными чинами, нагрудными знаками, орденами, медалями, халатами, поясами и другими отличительными знаками. Подобные награды со стороны административной власти служили стимулом для чиновников разного ранга. У казахских волостных, биев и других чиновников стало престижно удостоиться таким поощрением. Такие награды были указаны в их послужных списках и давали определенные привилегии.

Реакция на такие элементы поощрений со стороны неслужителей империи – простого народа, акынов-поэтов и просветителей была неоднозначной и рассмотрение данного вопроса является очень актуальной. Поэтому, целью данной части исследования является рассмотрение вопросов «чина» и системы поощрения имперской власти в степи через литературные произведения XIX – начала XX веков.

Для достижения данной цели попытаемся анализировать и сопоставить взгляды казахских акынов-импровизаторов и писателей-просветителей, определить причин формирования их позиций и обозначить какие атрибуты системы поощрения были отображены в литературных произведениях.

Методология

Данное исследование, выполненное на стыке смежных гуманитарных наук, максимально придерживается принципов историзма и объективности. При анализе взглядов казахских акынов-импровизаторов, поэтов и писателей относительно «чина» и наград, авторами были сделаны попытки максимально подойти к проблеме с критической точки зрения. Также в исследовании были использованы компаративный, системно-структурный анализы.

Обсуждение. В казахском устном народном творчестве хорошо отражены события XIX века в обществе. В них также присутствуют отдельные моменты описания системы поощрений Российской империи и реакции на такие системы. Так, например, акын Шоже Каржаубайулы в своем стихотворении-обращении одному из влиятельных беков в Семиречье Байтику, отмечает его визит царю в Петербург и перечисляет награды полученные им:

«О, дүние, бұ дүниені бірдей алдың,
Патшаға Петербурда іздеп бардың.
.....
Алтын медаль, шар айна, белдік алдың.
Оқалы тон беріпті Бәйтiк сiзге,
Ел жақсысы жиылып айтты бiзге.
Тоныңыз құтты болсын мүбәрәк боп,

Ісіңіз жаңа келді дүзу жерге». Таким образом, поэт описывает Байтика очень авторитетным в обществе. Во время своего посещения Петербурга он удостоился золотой медали, зеркала, пояса и украшенной галунами шубы. Также Шоже Каржаубайулы отмечает, что и Байтик, в свою очередь, подарил царю саблю с золотой рукояткой и серебряными ножнами и боярку с золотой оболочкой (Бес ғасыр..., 1989: 247-248). Здесь речь идет о Байтике Канаеве, известном киргизском манапе Пишпекского уезда Семиреченской области. Известно, что он в 1867 г. в числе представителей от среднеазиатских народов ездил в Санкт-Петербург на церемонию коронования царя Александра II. Ему были присвоены чин капитана российской армии, был награжден орденом Станислава 3-й степени, Золотой медалью на Анненской ленте, одарили перстнем и почетным кофтаном (Исторический..., 2019). Именно эти сведения и были описаны в стихотворении Шоже Каржаубайулы.

Также награды Байтика были отображены и в творчестве поэта-импровизатора Суюнбая Аронулы. В известном его айтысе с киргизским акынов Катаганом, обе акыны, в свойственной тогда манере айтыса, вначале представляли свой народ, историю, культуру и отдельных влиятельных, известных личностей. Так Катаган обращаясь Суюнбаю говорит:

«Қара Бәйтiк бегiм бар,
Патшадан барып шен алған.
Қай жақсың бар қазақта

Хан Орманға балаған» (Сүйiнбай, 2014: 56). Здесь Катаган с гордостью отмечает тот факт, что Байтик был удостоен наград от руки самого царя и задает вопрос Суюнбаю о подобных казахах. На что казахский акын советует относиться к таким наградам с осторожностью:

«Қайта-қайта мақтанып,
Бәйтiктiң шенiн қоймайды.
Несiн мақтан қыласың,
Аңға шыққан тазыға

Оған да қарғы байлайды!» (Сүйiнбай, 2014: 83). Здесь автор явно в контексте высказывает мнение о том, что от них – получателей наград не будет пользы для народа. Но тем не менее, Суюнбай в ответ Катагану тоже представляет казаха, который получил награды царской власти. Он восхваляя известного семиреченского бия Ноғайбая Даулетбакулы, отмечает как сам генерал Колпаковский награждал его:

«Дәулетбақ ұлы Ноғайбай,
Жасынан шығып сайраған.
...Ұлықты жерге барғанда,
Шенi, тоны киiлген.
Оның айтқан сөзiне
Дiн мұсылман сүйiнген.
Ат жаратып мiнiлген.
Колпакович жандарал,

Шендi тонды кигiзген» (Сүйiнбай, 2014: 185). Также Суюнбай описывает как генерал Колпаковский сам лично награждал Сураншы батыра и даже пожал руку батыра:

«Орысқа нақ та бұл болды,
Колпакович генарал
Билiк бердi өзiне,
Пейпiл айтқан сөзiне.
Колпакович жандарал
Алтын шендi тон бердi.
Орнынан тұрды да,

Қол ұстасып, қол берді» (Сүйінбай, 2014: 234). Тут нетрудно заметить как награды царской власти, иногда полученные от рук высокопоставленных чиновников Российской империи, были элементами гордости народа. Именно подобные настроения присутствуют в айтысе Суюнбая с Катаганом.

Поэт Акмулла Мухамедиярулы также известен тем, что много критиковал местных чиновников в своем творчестве:

«Байлар жүр өнер көріп болыснайды,
Қыдырып олжа көріп ет пен шайды.
Билікті кәмәләт деп, қарнын сипап,

Үшінші дәреже деп ауылнайды». Здесь автор высказывается о том, как волостные стремятся получить чины от государства (Бес ғасыр..., 1989: 351). Кроме того Акмулла Мухамедиярулы осуждает всех казахских чиновников, которые, по его мнению, только стремятся получить разные награды и чины.

А вот акын Кокбай Жанатайулы резко критикует биев в казахском обществе. Отмечая их коррумпированность, он указывает на стремление всех казахских чиновников на получение знаков и чинов от царского правительства, что хорошо отражено в следующих строках:

«Ендігі шолақ етік, шолтиған би,
Знақ, шенге сатып монтиған би.
Ұрлыққа түнде аттанып, күндіз сөйлеп,

Пара жеп, қарны шығып томпиған би». Этими строками К. Жанатайулы показывает как был воспринят образ чиновника, их походка, деятельность и мотивы служения государству (Бес ғасыр..., 1984: 112).

Также проблема получение чина затрагивалась и в творчестве Асета Найманбаева. Он отмечает, что выборная система расколола казахское общества, местные правители стали коррумпированными, выборы были абсолютно нечестными. В это время, по мнению автора, каждый старался получить определенный чин:

«Мал шашып қазақ құмар шен алмаққа,
Тақытта үш жыл жатып демалмаққа.
Аз малын арам жолға ысырап қылып,
Пәледен ұрлық қылып жем алмаққа.
Әкесі олай, баласы бұлай тартып,
Сатады қарындасын он жармаққа.
Сайлауға ат таппаса, өгіз мініп,

Бай түгіл, кедей құмар бір бармаққа» (Бес ғасыр..., 1984: 143). Также автор особо обращает внимание на то, что все, от бедного до бая, старались иметь какую-то должность, чин и такие поощрения давали им привилегии перед другими казахами.

Помимо акынов-импровизаторов письменные поэты казахского народа также не обходили стороной проблему чинов, награды Российской империи. Например, Абай Кунанбаев, мыслитель и критик всего казахского общества, в своих стихах описывал влияния системы поощрения имперской власти в Степи. По его мнению, стремление казахов взять награды и чины очень негативно влияет на общество. Например, в стихах про волостных управителей он отмечает, что они только и рады будут взять награды от рук русских, при этом угнетая свой же народ:

«Мәз болады болысың,
Арқаға ұлық қаққанға,
Шелтірейтіп орысың,
Шенді шекпен жапқанға» (Абай, 2005: 85).

Кроме того, так как Абай сам был свидетелем событий в казахском обществе во второй половине XIX века, он осуждал казахских чиновников за их службу имперской власти. Например в его стихотворении «Жаңа закон» («Новый закон») он говорит о новых изменениях в казахской степи с момента колонизации Российской империей:

«Орысқа қарағалы көп жыл болған,
Бір де еркек жоқ ел үшін еңбек қылған.
Патшаға барып жүрген жақсылары,
Шекпен үшін, шен үшін босқа ұмтылған» [Абайдың..., 2019].

Таким образом, он критиковал желание казахов получить поощрения от колониальной администрации. И его взгляды относительно данного вопроса также легли в основу его творчества.

Видный представитель движения «Алаш», поэт Ахмет Байтұрсынов также критиковал не столько систему поощрений Российской империи, а столько само желание казахских чиновников получить награды и чины от царского правительства. Он осуждал образованных казахов в тщеславии и жажде к чинам:

«Не пайда өнерің мен біліміңнен,
Тиісті жерлеріне сарп ұрмаған?
Бұл бір сөз қасірет етіп, хатқа жазған,
Қалмаған түк қасиет, қазақ азған.
Байға мал, оқығанға шен мақсұт боп,

Ойлайтын жұрттың қамын адам аздан» – так он описывал казахских-чиновников, которые стремились достичь государственных наград (Байтұрсынұлы А, 2005: 22).

Другим ярким противником стремления получить наград и чинов казахами был поэт Султанмахмут Торайғыров. Он считал, что влиятельные баи, волостные, переводчики и другие служители администрации ради получения наград и чинов от государства угнетали свой народ. Они все думали только о своих личных интересах. Поэтому С. Торайғыров не понимает, за какую усердную службу они получали поощрения:

«Не үшін кім берді екен шенді шекпен,
Қандайлық қызметі үшін халыққа еткен?
Еңбегін момын елдің күшпен талап,

У үшін алған шығар елге сепкен» (Торайғыров С., 1993: 92-93). Затем в ответ на этот риторический ответ высказывает свою версию:

«Сары жез – ит қарғысын шен деп таққан,

Ел сатқан, пара берген — сөйтіп жаққан». Здесь, автор описывает хитрые действия казахских чиновников разного ранга для получения наград и чинов. По его мнению, предательство, именно служение не своему народу и взяточничество есть основа таких «усердных служб» царской власти.

Известный семиреченский поэт, лирик Ильяс Жансугуров в своем творчестве неоднократно описывал время под властью царизма. Он охарактеризовал то время как время власти царя, чиновников, купцов и волостных. Именно они, по мнению И. Жансугурова, были хозяевами всего. Все это хорошо отражено в стихотворении «Бүгінгі дала» («Сегодняшняя степь»):

«Онан бері, бергі күні,
Чиновниктің шенді күні,
Сар даланың отар күні,
Саудагердің қатал күні,
Ұлықтың долы күні,
Болыстың бөрі күні.

Бай, патшаның өрлі күні» (Жансүгіров І., 1974: 211)

Поэт также осуждал систему наград, чинов Российской империи. Например в его стихотворении «Жау жорық» он выражает свое мнение относительно колониальной политики Российской империи. По его мнению, от них исходило много бед к казахам. Одной из таких бед была как раз система поощрений царской власти. Поэт описывает следующее:

«Бұл даланың бұрынғы
 Бұлдыр өткен күні мол,
 Сонау өткен күндердің
 Біле білсең бірі сол;
 Бұл далаға ағылған
 Ескі Мәскеу, Петрбор,
 Ағылғанда неғылған:
 Қапталтырған қалың сор.
 Қаптағанда неғылған:
 Таптап тұрған қанды қол.
 Шекпен жауып, шен тағып,
 Қан қақсатқан залым, зор.

Жұртқа құрған улы тор» (Жансүгіров І., 1974: 260-261). Здесь автор также акцентирует внимание на то, как колониализм изменил Казахскую степь и здесь чины и награды были инструментами «ядовитой» политики царизма.

Другой известный поэт, акын-импровизатор Жамбыл Жабаев, который был свидетелем почти столетней истории казахского народа, также затронул проблему чина и награды в казахском обществе в своем творчестве. Например его стихотворение «Тынық Дон ұлдарына» («Сыновьям Тихого Дона») 1937 года сочинено в духе интернационализма и восхвалении советского режима. И здесь автор осуждает время царизма. В частности, он критикует время в Казахской степи, когда ханы, баи и другие управители угнетали свой народ:

«Бұрынғы бір өткен кез,
 Жасаған бізді ала көз.
 Шекпен, шен ап патшадан,
 Балпаң басқан бай мен хан,
 Шығарып жолдың тозаңын,
 Еңіретіп елдің боздағын,
 Тәлім алған қасқырдан,
 Құлқынына сатылған,
 Молда мен бай, атаман .
 Жандаралмен жандасып,

Дозаққа елді матаған» (Жабаев Ж., 1996: 113). В этих строках поэт явно показывает свое отрицательное отношение к чинам и чекменам, выданные казахским чиновникам царской властью.

Заключение

Таким образом, рассмотрев вышеназванные факты, можно заключить, что в устном народном творчестве казахского народа реакция на систему поощрения Российской империи была в целом отрицательной. Видные акыны-импровизаторы, поэты-писатели строго осуждали желание, стремление удостоиться разным наградам казахских чиновников в ущерб на благо своего народа. Они были против таких изменений в обществе. А награжденные чиновники рассматривались как угнетатели своего народа, служившие только колониальному аппарату.

Лишь в отдельных моментах айтыса, представлении своего народа акыны-импровизаторы восхваляли награжденных казахов и ими гордились. Данное обстоятельство является исключительным, поскольку в других моментах все литературные источники показывают негативные настроения по отношению к награжденным местным чиновникам.

Подобные трансформации в ментальности, восприятии казахского народа привели к некой раздробленности казахского общества. Следовательно появились группа казахских чиновников, которые стремились к наградам и чинам, и противники таких систем, в лице акынов-поэтов и просто народа.

Соответственно произошли изменения и в самом восприятии слова «чин», «чекмень» через литературные произведения. Данные слова уже обрели только отрицательный характер и ассоциировались только с услужением царю, колониальному аппарату.

Однако, с другой стороны, учитывая более эмоциональный характер поэтов-акынов и их национал-патриотических взглядов, появление данной позиции неудивительно. Они таким образом отвечали новым вызовам царской власти. Но тем не менее, именно акыны, поэты-писатели формировали или по крайней мере пытались повлиять на народные настроения через свои произведения относительно системы поощрения Российской империи.

Литература

- Абай (Ибраһим) Құнанбайұлы. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. – Т. 1: Өлеңдер мен аудармалар. – Алматы: Жазушы, 2005. – 296 б.
- Абайдың ұмыт болған «Жаңа закон» атты өлеңі // <https://adebiportal.kz/kz/news/view/21397> (дата обращения: 10.10.2019)
- Байтұрсынұлы А. Маса: Өлеңдер мен көсемсөздер. – Алматы: Раритет, 2005. – 208 б.
- Бес ғасыр жырлайды: 2 томдық. / Құрастыр. М. Мағауин, М. Байділдаев. – Алматы: Жазушы, 1989. – Т. 1. – 384 б.
- Бес ғасыр жырлайды: XV ғасырдан XX ғасырдың бас кезіне дейінгі қазақ ақын-жырауларының шығармалары. Үш томдық. / Жауапты шығарушы М. Байділдаев. Алматы: Жазушы, 1984. – (Қазақ ССР Ғылым академиясы М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты). Т. 3. / Құраст. М. Байділдаев, М. Мағауин. – 1985. – 352 б.
- Жабаев Ж. Екі томдық таңдамалы шығармалар жинағы. Алматы: Ғылым, - 2-т. – 1996. – 384 б.
- Жансүгіров І. Құлагер. Поэмалар мен өлеңдер. Құрастырған Б. Сахариев. – Алматы: Жазушы, - 1974. – 552 б.
- Исторический портрет Байтик-батыра // <http://www.fullhistoria.ru/istorias-222-1.html> (дата обращения: 10.10.2019)
- Сүйінбай Аронұлы. Шығармалары. – Алматы: Нұрлы Press.kz, 2014. – 288 б.
- Торайғыров С. Екі томдық шығармалар жинағы. 1-т. – Алматы, 1993. – 280 б.

References

- Abai (Ibrahim) Kunanbaiuly. Shygarmalarynyn eki tomdyk tolyk zhinagy. – Т. 1: Olender men audarmalar. – Almaty: Zhazushy, 2005. – 296 b.
- Abaidyn umyt bolgan “Zhana zakon” atty oleni // <https://adebiportal.kz/kz/news/view/21397> (date of address: 10.10.2019)
- Baitursynuly A. Masa: Olender men kosemsozder. – Almaty: Raritet, 2005. – 208 b.
- Bes gasyr zhyrlaidy: 2 tomdyk. / Kurastyr. M. Magauin, M. Baidildaev. – Almaty: Zhazushy, 1989. – Т. 1. – 384 b.
- Bes gasyr zhyrlaidy: XV gasyrdan XX gasyrdyn bas kezine deingi kazak akyn-zhyraularynyn shygarmalary. Ush tomdyk. / Zhauapty shygarushy M. Baidildaev. Almaty: Zhazushy, 1984. – (Kazak SSR Gylm akademiasy M.O. Auezov atyndagy Adebiet zhane oner instituty). Т. 3. / Kurast. M. Baidildaev, M. Magauin. – 1985. – 352 b.
- Zhabaev Zh. Eki tomdyk tandamaly shygarmalar zhinagy. Almaty: Gylm, - 2-t. – 1996. – 384 b.
- Zhansugurov I. Kulager. Poemalar men olender. Kurastyrgan B. Sahariev. – Almaty: Zhazushy, - 1974. – 552 b.
- Istoricheskii portretBaitik batyra // <http://www.fullhistoria.ru/istorias-222-1.html> (date of address: 10.10.2019)
- Suinbay Aronuly. Shygarmalary. – Almaty: Nurly Press.kz, 2014. – 288 b.
- Toraigyrov S. Eki tomdyk shygarmalar zhinagy. 1-t. – Almaty, 1993. – 280 b.

МАЗМҰНЫ

Абдрахим М., Тулешова У. ҚАЗАҚ ХАЛЫҚ АУЫЗ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ «ШЕН» ЖӘНЕ РЕСЕЙ ИМПЕРИЯСЫНЫҢ МАРАПАТТАРЫ МӘСЕЛЕСІ.....	5
Ахтаева Н.С., Парух К.И. SPSS – СТАТИСТИКА БАҒДАРЛАМАСЫНДА СТАТИСТИКАЛЫҚ ДЕРЕКТЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ДАҒДАРЫС ЖАҒДАЙЫНДА СПОРТШЫЛАРҒА ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ КЕҢЕС БЕРУ.....	12
Байгапанова А.Б., Адильбаева А.С. СЕМЕЙ Өңірі ауыл еңбекшілерінің майданды өнім сұранысымен қамтамасыз етуі.....	19
Балтабаева К.Н. ӘБІЛҚАЙЫР МҰХАММЕД ҒАЗИ БАҒАДУР-ХАН.....	33
Бейсегулова А.Қ. ЭТНИКАЛЫҚ БІРЕГЕЙЛІКТІ САҚТАУДА ТІЛДІҢ ОРНЫ.....	45
Бекжан О.Д. ҚАССАҚ ЭТНОНИМИ ЖАЗЫЛҒАН КӨНЕ ТҮРКІ РУНА ЖАЗУЫНЫҢ МАҒЫНАСЫ.....	50
Гейдаров А. КСРО-НЫҢ ҚҰРЫЛУ ҚАРСАҢЫНДАҒЫ РКСФР-ДІҢ ОҢТҮСТІК КАВКАЗДАҒЫ САЯСАТЫ ЖӘНЕ БҰЛ БАҒЫТТАҒЫ ӨЗГЕШЕЛІКТЕР.....	57
Жайлыбаев Д.Ж. ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫНДАҒЫ МОНО ЖӘНЕ ШАҒЫН ҚАЛАЛАРДЫҢ ДАМУЫ.....	63
Жанақова Н.Т. ҚАЛИ БІЛӘЛОВ – ЕЛІМІЗДЕГІ БІЛІМ ІСІНІҢ БІЛГІР ҰЙЫМДАСТЫРУШЫСЫ.....	68
Жарқынбаева Р.С., Байжанова С.Н. ӨЗБЕКСТАНДАҒЫ ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ДАМУЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	73
Жуматаев Р.С., Кожабекова Ж.Б. ТҮРКІ-МОҢҒОЛ ХАЛЫҚТАРЫНДАҒЫ ЖЫЛҚЫМЕН БАЙЛАНЫСТЫ ДҮНИЕТАНЫМНЫҢ КЕЙБІР ҚЫРЛАРЫ.....	82
Ибраева А. ЖАҒАНША ДОСМҰХАМЕДОВ – АЛАШ ҚОЗҒАЛЫСЫНЫҢ ӨРШІЛ ҚАЙРАТКЕРІ.....	91
Ибраева А. АХМЕТ БІРІМЖАНОВ – АЛАШ ИНТЕЛЛИГЕНЦИЯСЫНЫҢ КӨРНЕКТІ ӨКІЛІ.....	101
Каженова Г.Т. СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ӘСКЕРИ КОММУНИЗМ САЯСАТЫНА БУҚАРА ХАЛЫҚТЫҢ КӨРСЕТКЕН ҚАРСЫЛЫҒЫ.....	111
Кәрібаев Б.Б. ЖӨНІБЕК ХАН.....	120
Кәрібаев Б.Б. КЕРЕЙ ХАН.....	133
Кульшанова А.А. ЖАҢА ӘДІСНАМАЛЫҚ ТӘСІЛДЕР БОЙЫНША ҰЛТТЫҚ САЯСАТЫ БОЛЬШЕВИКТЕР ҚАЛЫПТАСУ КЕЗЕҢІНДЕ ТОТАЛИТАРЛЫҚ МЕМЛЕКЕТ.....	150
Қалыбекова М.Ч. XX ғ. 30-40 ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ КСРО-НЫҢ ҚҰҒЫН СҮРГІН САЯСАТЫНЫҢ БІР ТҮРІ - ҚАЗАҚСТАНҒА КҮШТЕП ҚОНЫСТАНДЫРУ.....	154
Қалшабаева Б.К., Шакенов С.Т., Ермабылов А.Е. ҚОЛА ДӘУІРІНДЕГІ ҚАЛБА-НАРЫМ ТҮРҒЫНДАРЫНЫҢ ДҮНИЕТАНЫМЫ (ЖЕРЛЕУ ОРЫНДАРЫ МАТЕРИАЛДАРЫ НЕГІЗІНДЕ).....	163
Қойгелдиев М.Қ. МАҒЖАН ЖҰМАБАЕВ: АЛАШТЫҚ ҚАЛАМҒЕРЛЕР МАНИФЕСІ.....	170
Қойгелдиев М.Қ. ЕСМАҒАМБЕТ ИСМАЙЛОВ: МЕН ӘДЕБИЕТТІ БАРЛЫҚ МҮДДЕМНЕН ЖОҒАРЫ ҚОЙДЫМ!.....	192
Қорабай С.С. «ДАНА ХИКАР ХИКАЯСЫ» ЖӘДІГЕРІ – АРМЯН ЖАЗУЫНДАҒЫ ОРТА ҒАСЫРЛЫҚ ҚЫПШАҚ ЖАЗБА ЕСКЕРТКІШІ.....	226

Майданали З. ТӨРЕ ЖӘНЕ ШЫҢҒЫС ХАННЫҢ ЖАСАҒЫН ЗЕРТТЕУДЕГІ ЗАМАНАУИ ҒЫЛЫМИ ПАРАДИГМАЛАР.....	232
Мамедзаде У.К. ӘЗЕРБАЙЖАН РЕСПУБЛИКАСЫ АЙМАҚТАҒЫ БЕЙБІТШІЛІК ПЕН ТҰРАҚТЫЛЫҚТЫҢ КЕПІЛІ РЕТІНДЕ..	238
Мамиров Т.Б., Клышев Е.Е. ОЙСЫЛҚАРА ЖЕРІНДЕГІ ТАС ДӘУІРІНІҢ ЕСКЕРТКІШТЕРІ ТУРАЛЫ(АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ): АЛДЫҢ-АЛА ХАБАРЛАМА.....	247
Молдабаева Д.Ж., Маратұлы Т. X-XI ғ. ҚАРАХАН МЕМЛЕКЕТІНІҢ ШЫҒЫС САЯСАТЫ: КОЧО ҰЙҒЫР ИДИҚҰТТЫҒЫМЕН СОҒЫСЫ ЖӘНЕ ХОТАНДЫ ЖАУЛАП АЛУЫ.....	254
Мургабаев С.С. ҚАРАТАУ ПЕТРОГЛИФТЕРІНДЕГІ ТҮРКІ КЕЗЕҢІНІҢ БЕЙНЕЛЕРІ МЕН ТАҢБАЛАРЫ.....	262
Мұхитов Қ. ГУРЬБЕВ-ҚАНДЫАҒАШ ТЕМІР ЖОЛЫНЫҢ САЛЫНУ ТАРИХЫ.....	282
Омарова Г.Ә. АЛЖИР ҚАСІРЕТІ: АЗАП ШЕККЕН АНАЛАР ЕСТЕЛІГІНДЕ.....	289
Оспанғалиев Қ.Ә. БҮКІЛРЕСЕЙЛІК ҚҰРЫЛТАЙ ЖИНАЛЫСЫ ҚАРСАҢЫНДАҒЫ ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚОҒАМДЫ-САЯСИ ЖАҒДАЙЫ.....	297
Саурықова Ж.С. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҰЖЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ КУЛАКТАРДЫ ЖОЮ ПРОЦЕСІНДЕГІ БҰРМАЛАНУЛАР.....	309
Смағұлов Б. ТОНЬКӨКТИҢ ЕКІНШІ ТҮРІК ҚАҒАНДЫҒЫ КЕЗІНДЕГІ ҚОҒАМДЫҚ ЖӘНЕ ӘСКЕРИ-САЯСИ ҚЫЗМЕТІ (VII – VIII ғғ.).....	318
Сұлтанғалиева Г., Ануаров Н.Т. ОРЕНБУРГ КАДЕТ КОРПУСЫ ЖӘНЕ XIX ғ. ҚАЗАҚ ОФИЦЕРЛЕРІ.....	330
Ташқараева Ә.М. АБУ-Л-ҒАЗИ БАҒАДҰР ХАН: ӨМІРІ МЕН ҚОҒАМДЫҚ ҚЫЗМЕТІ.....	338
Төлеубаев Ә.Т., Жұматаев Р.С., Шакенов С.Т., Ерғабылов А.Е. ШІЛІКТІ-ТАРБАҒАТАЙ АРХЕОЛОГИЯЛЫҚ ЭКСПЕДИЦИЯСЫНЫҢ 2019 ЖЫЛЫ ЕЛЕКЕ САЗЫ ҚОРЫМЫНДА ЖҮРГІЗГЕН ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСТАРЫ.....	347
Хасенова Б.М. АРХЕОЛОГИЯ БОЙЫНША КИМАК ҚОҒАМЫНДАҒЫ ГЕНДЕР.....	353

СОДЕРЖАНИЕ

Абдрахим М., Тулешова У. ВОПРОСЫ «ЧИНА» И НАГРАД РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ В КАЗАХСКОМ УСТНОМ НАРОДНОМ ТВОРЧЕСТВЕ.....	5
Ахтаева Н.С., Парух К.И. ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ КОНСУЛЬТИРОВАНИЕ СПОРТСМЕНОВ В КРИЗИСНЫХ СИТУАЦИЯХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СТАТИСТИЧЕСКОЙ ВЫКЛАДКИ ДАННЫХ В ПРОГР.....	12
Байгапанова А.Б., Адильбаева А.С. ОБЕСПЕЧЕНИЕ СЕЛЬСКИМ НАСЕЛЕНИЕМ СЕМИПАЛАТИНСКОГО РЕГИОНА ПОТРЕБНОСТЕЙ ФРОНТА.	19
Балтабаева К.Н. АБУЛХАИР МУХАММЕД ГАЗИ БАХАДУР-ХАН.....	33
Бейсегулова А.К. РОЛЬ ЯЗЫКА В СОХРАНЕНИИ ЭТНИЧЕСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ.....	45
Бекжан О.Д. ЗНАЧЕНИЯ ДРЕВНЕ ТЮРКСКОГО РУНИЧЕСКОГО ПИСЬМА, ГДЕ НАПИСАН ЭТНОНИМ КАССАК.....	50
Гейдаров А. ПОЛИТИКА РСФСР НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ НАКАНУНЕ ОБРАЗОВАНИЯ СССР И РАЗЛИЧИЯ В ДАННОМ НАПРАВЛЕНИИ.....	57
Жайлыбаев Д.Ж. РАЗВИТИЕ МАЛЫХ И МОНО ГОРОДОВ ТУРКЕСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ.....	63
Жанакова Н.Т. КАЛИ БИЛАЛОВ – ТАЛАНТЛИВЫЙ ОРГАНИЗАТОР ОБРАЗОВАНИЯ В СТРАНЕ.....	68
Жаркынбаева Р.С., Байжанова С.Н ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	73
Жуматаев Р.С., Кожабекова Ж.Б. НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ МИРОВОЗЗРЕНИЯ ТЮРКО-МОНГОЛЬСКИХ НАРОДОВ, СВЯЗАННЫЕ С ЛОШАДЬЮ.....	82
Ибраева А. ЖАХАНША ДОСМУХАМЕДОВ – АМБИЦИОЗНЫЙ ДЕЯТЕЛЬ АЛАШСКОГО ДВИЖЕНИЯ.....	91
Ибраева А. АХМЕТ БИРИМЖАНОВ – ВЫДАЮЩИЙСЯ ПРЕДСТАВИТЕЛЬ АЛАШСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ.....	101
Каженова Г.Т. СОПРОТИВЛЕНИЕ НАРОДНЫХ МАСС ПОЛИТИКЕ ВОЕННОГО КОММУНИЗМА В СЕВЕРНОМ КАЗАХСТАНЕ.....	111
Карибаев Б.Б. ЖАНИБЕК ХАН.....	120
Карибаев Б.Б. КЕРЕЙ ХАН.....	133
Кульшанова А.А. НОВЕЙШИЕ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ ПО НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКЕ БОЛЬШЕВИКОВ В ПЕРИОД СТАНОВЛЕНИЯ ТОТАЛИТАРНОГО ГОСУДАРСТВА.....	150
Калыбекова М.Ч. ПРИНУДИТЕЛЬНОЕ ПЕРЕСЕЛЕНИЕ НАРОДОВ В КАЗАХСТАН КАК ФОРМА РЕПРЕССИВНОЙ ПОЛИТИКИ СССР (1937-1945).....	154
Калшабаева Б.К., Шакенов С.Т., Ергабылов А.Е. МИРОВОЗЗРЕНИЕ НАСЕЛЕНИЯ КАЛБА-НАРЫМСКИХ ПРЕДГОРИЙ В ЭПОХУ БРОНЗЫ (НА ОСНОВАНИИ МАТЕРИАЛОВ ЗАХОРОНЕНИЙ).....	163
Койгелдиев М. МАГЖАН ЖУМАБАЕВ: МАНИФЕСТ НАЦИОНАЛЬНОГО ПИСАТЕЛЯ.....	170
Койгелдиев М. ЕСМАГАМБЕТ ИСМАИЛОВ: Я ЛИТЕРАТУРУ СТАВИЛ ВЫШЕ ВСЕХ СВОИХ ИНТЕРЕСОВ!.....	192
Корабай С.С. «СКАЗАНИЕО ПРЕМУДРОМ ХИКАРЕ» – АРМЯНОПИСЬМЕННЫЙ КЫПЧАКСКИЙ ПАМЯТНИК СРЕДНЕВЕКОВЬЯ.....	226

Майданали З. СОВРЕМЕННЫЕ НАУЧНЫЕ ПАРАДИГМЫ И ТЕНДЕНЦИИ В ИЗУЧЕНИИ ТÖРЕ И ЯСЫ ЧИНГИСХАНА.....	232
Мамедзаде У.К. АЗЕРБАЙДЖАНСКАЯ РЕСПУБЛИКА КАК ГАРАНТ МИРА И СТАБИЛЬНОСТИ В РЕГИОНЕ.....	238
Мамиров Т.Б., Клышев Е.Е. О ПАМЯТНИКАХ КАМЕННОГО ВЕКА МЕСТНОСТИ ОЙСЫЛКАРА (АКТЮБИНСКАЯ ОБЛ.): ПРЕДВАРИТЕЛЬНОЕ СООБЩЕНИЕ.....	247
Молдабаева Д.Ж., Маратұлы Т. ВОСТОЧНАЯ ПОЛИТИКА КАРАХАНИДСКОГО ГОСУДАРСТВА В X-XI ВЕКАХ: ВОЙНА С УЙГУРСКИМ ИДИКУТСТВОМ КОЧО И ЗАВОЕВАНИЕ ХОТАНА.....	254
Мургабаев С.С. ИЗОБРАЖЕНИЯ И ТАМГИ РАННЕТЮРКСКОГО ПЕРИОДА В ПЕТРОГЛИФАХ КАРАТАУ.....	262
Мухитов К. ИСТОРИЯ СТРОИТЕЛЬСТВА ЖЕЛЕЗНОЙ ДОРОГИ ГУРЬЕВ-КАНДАГАЧ.....	282
Омарова Г.А. ГОРЕСТИ АЛЖИРА В ВОСПОМИНАНИЯХ МАТЕРЕЙ-УЗНИЦ.....	289
Оспангалиев К.А. ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ СИТУАЦИЯ В ВОСТОЧНОМ КАЗАХСТАНЕ НАКАНУНЕ ВСЕРОССИЙСКОГО УЧРЕДИТЕЛЬНОГО СОБРАНИЯ.....	297
Саурыкова Ж.С. ПЕРЕГИБЫ И ИСКРИВЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ КОЛЛЕКТИВИЗАЦИИ И РАСКУЛАЧИВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ.....	309
Смагулов Б. ОБЩЕСТВЕННАЯ И ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ТОНЬЮКУКА В ПЕРИОД ВТОРОГО ТЮРКСКОГО КАГАНАТА (VII – VIII ВВ.).....	318
Султангалиева Г.С., Ануаров Н.Т. ОРЕНБУРГСКИЙ КАДЕТСКИЙ КОРПУС И КАЗАХСКИЕ ОФИЦЕРЫ XIX В.....	330
Ташкараева А.М. АБУ-Л-ГАЗИ БАХАДУР ХАН: ЖИЗНЬ И ОБЩЕСТВЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ.....	338
Төлеубаев Ә.Т., Жұматаев Р.С., Шакенов С.Т., Ерғабылов А.Е. ИССЛЕДОВАНИЯ, ПРОВЕДЕННЫЕ ШИЛИКТИ - ТАРБАГАТАЙСКОЙ АРХЕОЛОГИЧЕСКОЙ ЭКСПЕДИЦИЕЙ В 2019 ГОДУ НА МОГИЛЬНИКЕ ЕЛЕКЕ САЗЫ.....	347
Хасенова Б.М. ГЕНДЕР В КИМАКСКОМ ОБЩЕСТВЕ ПО ДАННЫМ АРХЕОЛОГИИ.....	353

CONTENTS

Abdrakhim M., Tuleshova U. QUESTIONS OF “RANK” AND AWARDS OF THE RUSSIAN EMPIRE IN THE KAZAKH ORAL FOLK.....	5
Akhtayeva N.S., Paruch K.I. PSYCHOLOGICAL CONSULTING OF ATHLETES IN CRISIS SITUATIONS USING STATISTICAL DATA CALCULATIONS IN THE SPSS-STATISTICS PROGRAM.....	12
Baigapanova A.B., Adilbayeva A.S. COVERING THEFRONT DEMANDS BY THE RURAL POPULATION OF THE SEMIPALATINSK REGION.....	19
Baltabayeva K. ABULKHAIR MUKHAMET GAZI BAKHADUR-KHAN.....	33
Beysegulova A.K. THE ROLE OF LANGUAGE IN PRESERVING ETHNIC IDENTITY.....	45
Bekzhan O.D. THE VALUES OF THE ANCIENT TURKIC RUNIC LETTERS, WHERE THE WRITTEN WORD KASSAK.....	50
Heydarov A. THE SOUTH CAUCASUS POLICY OF RSFSR ON THE EVE OF THE USSR ESTABLISHMENT AND DIFFERENCES IN THIS DIRECTION.....	57
Zhailybayev D.Zh. DEVELOPMENT OF SMALL AND MONO CITIES OF TURKESTAN REGION.....	63
Zhanakova N.T. KALI BILALOV – TALENTED ORGANIZER OF EDUCATION IS IN COUNTRYS.....	68
Zharkynbayeva R., Baizhanova S. FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	73
Zhumataev R.S., Kozhabekova Zh.B. SOME ASPECTS OF WORLDVIEW RELATED TO HORSES AT TURK-MONGOLIAN PEOPLES.....	82
Ibraeva A. ZHAKHANSHA DOSMUKHAMEDOV – THE AMBITIOUS ACTOR OF THE ALASH MOVEMENT.....	91
Ibraeva A. AKHMET BIRIMZHANOV – THE OUTSTANDING REPRESENTATIVE OF THE ALASH INTELLIGENTSIA.....	101
Kazhenova G. THE RESISTANCE OF THE POPULATION TO THE POLICY OF WAR COMMUNISM IN NORTHERN KAZAKHSTAN.....	111
Karibaev B. JANIBEK KHAN.....	120
Karibaev B. KEREY KHAN.....	133
Kulshanova A.A. THE LATEST METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE NATIONAL POLICY OF THE BOLSHEVIKS IN THE PERIOD OF THE TOTALITARIAN STATE FORMATION.....	150
Kalybekova M.Ch. FORCED RESETTLEMENT OF PEOPLES TO KAZAKHSTAN AS A FORM OF REPRESSIVE POLICY OF THE USSR (1937-1945).....	154
Kalshabayeva B.K., Shakenov S.T., Ergabylov A.E. WORLDVIEW OF THE POPULATION OF KALBA-NARYM FOOTHILLS IN THE BRONZE AGE (BASED ON BURIAL MATERIALS).....	163
Koigeldiyev M. MAGZHAN ZHUMABAYEV: MANIFESTO OF A NATIONAL WRITER.....	170
Koigeldiyev M. YESMAGAMBET ISMAILOV: I PUT LITERATURE ABOVE ALL MY INTERESTS!.....	192
Korabay S. A «STORY ABOUT WISE HIKAR» IS ARMENIAN WRITING KIPCHAK MONUMENT OF MIDDLE AGES.....	226
Maidanali Z. MODERN SCIENTIFIC PARADIGMS AND TRENDS IN THE STUDY OF TÖRE AND YASY CHINGISKHAN.....	232

Mamedzade U.K.	
REPUBLIC OF AZERBAIJAN AS A GUARANTOR OF PEACE AND STABILITY IN THE REGION.....	238
Mamirov T.B., Klyshev E.E.	
ABOUT THE STONE AGE SITES OF OYSYLKARA (AKTOBE REGION): PRELIMINARY REPORT.....	247
Moldabayeva D.J., Maratulu T.	
THE EASTERN POLICY OF QARAKHANID STATE IN X-XI CENTURIES:THE WARFARE BETWEEN KOCHO KINGDOM OF UYGHURS AND THE INVASION OF KHOTAN.....	254
Murgabayev S.S.	
IMAGES AND TAMGI OF THE EARLY TURKISH PERIOD IN KARATAU PETROGLYPHS.....	262
Mukhitov K.	
THE HISTORY OF THE RAILWAY GURYEYEV-KANDAGASH CONSTRUCTION.....	282
Omarova G.	
THE SORROWS OF ALGERIA IN THE MEMORIES OF MOTHERS-PRISONERS.....	289
Ospangaliev K.A.	
SOCIO-POLITICAL SITUATION IN EAST KAZAKHSTAN ON THE EVE OF THE ALL-RUSSIAN CONSTITUENT ASSEMBLY.....	297
Saurykova Zh.	
EXCESSES AND DISTORTIONS IN THE PROCESS OF COLLECTIVIZATION AND DISPOSSESSION IN KAZAKHSTAN.....	309
Smagulov B.	
MILITARY-POLITICAL ACTIVITY OF TONYUKUK IN THE PERIOD OF SECOND TURKIC QAGHANATE (VII - VIII CENTURIES).....	318
Sultangalieva G.S., Anuarov N.T.	
ORENBURG CADET CORPS AND KAZAKH OFFICERS IN THE XIX CENTURY.....	330
Tashkaraeva A.	
ABU-L-GHAZI BAHADUR KHAN: LIFE AND PUBLIC ACTIVITIES.....	338
Toleubaev A.T., Zhumatayev R.S., Shakenov T., Ergabilov A.E.	
RESEARCH WORK CARRIED OUT BY THE SHILIKTY-TARBAGATAI ARCHAEOLOGICAL EXPEDITION IN 2019 AT THE YELEKE SAZY NECROPOLIS.....	347
Khasenova B.M.	
GENDER IN THE KIMAK SOCIETY ACCORDING TO DATA OF ARCHEOLOGY.....	353

EDU.E-HISTORY.KZ

электрондық ғылыми журналы 2019. 4(20)

Бас редактор:
Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген:
Зикирбаева В.С.

Жарияланған күні: 15.12.2019.
Пішімі 70x100/16. Баспа табағы 26,6.

Құрылтайшысы және баспагері:
Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:
050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй
ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМКТел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

Е-mail: edu.history@bk.ru.
Журнал сайты: <https://edu.e-history.kz>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТжЭИ басылған:
050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй